

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

Zapetljane aplikacije i implicitne spletke¹

Hrvatski glagol *plesti* naslijeden je iz praslavenskoga **plesti* (usp. slovenski *plésti* (prez. *plétem*), ruski *плести* (prez. *племý*), poljski *pleść* (prez. *plotę*). Njegovo je tvorbeno gnijezdo bogato. Od prezentske osnove *plet-* tvorene su brojne izvedenice u kojima je prozirno izvorno značenje: npr. *pletenica*, *pletenka*, *pleter*, *pletilja*, *pletivo*, *pletenina*. Brojne su i glagolske izvedenice s prefiksima, npr. *isplesti*, *preplesti*, *ispreplesti*, *rasplesti*, *splesti*, *uplesti*, *zaplesti* te od njih tvorene imenice poput *preplet*, *rasplet*, *splet*, *zaplet*. Od glagola *splesti* s prenesenim značenjem izvedena je i imenica *spletka* 'intriga; potajan postupak kojim se želi komu naškoditi', a odatle još i *spletkariti*, *spletkaroš* i *spletkarošica*. U tvorbeno gnijezdo glagola *plesti* ubrajaju se i složenice poput *brzoplest*, *koloplest*.

Od iste praslavenske glagolske osnove tvorena je i imenica **plotь* 'ograda', koja poput glagola **plesti* također ima odraze u svim slavenskim jezicima (hrvatski *plot*, starocrkvenoslavenski *plotь*, slovenski *plôt*, ruski (dijal.) *плот*, poljski *plot*). Etimologija nam otkriva da je *plot* izvorno bila 'pletena ograda'.

Praslavenski glagol **plesti* naslijeden je iz indoeuropskoga **plek'-t-* 'plesti' te su mu među drugim indoeuropskim jezicima srodni npr. latinski *plectō* 'plesti', grč. *πλέκω* 'plesti' i njemački *flechten* 'plesti'. Latinski glagol *plectō* (u izvedenicama *-plicō*) zastupljen je u hrvatskome vokabularu u posrednim i neposrednim posuđenicama. Njegov trag nalazi se npr. u anatomskome nazivu *pleksus* 'živčani splet u trbušnoj šupljini' ili u komercijalnome nazivu proizvoda *pleksiglas*. Latinska izvedenica *implicō* 'uplesti, zapletati' krije se u hrvatskim riječima *implicitirati*, *implikacija*, *implicitan*, dok se glagol suprotnoga značenja, *explicō* 'rasplesti, razmrsiti; razjasniti' prepoznaje u hrvatskim pridjevima *eksplicitan*, *eksplikativan* i sl. Latinski *repticō* 'saviti natrag'; 'razviti, razmotati, otkriti' dospio je do nas putem *replike* (od *replica* 'odgovor na odgovor') i *replikacije* (od *replicatio* 'ponavljanje'), a *complicō* 'smotati, složiti' putem *komplikacije* i *kompleksnosti*. Latinski glagol *applicō* (doslovno 'pri + plesti', tj. 'pripojiti, približiti, dodati') vidljiv je u hrvatskome u riječima poput *aplicirati*, *aplikacija*. U suvremenome značenju 'računalni program' *aplikacija* je posuđena iz engleskoga *application*, što je skraćeno od *application program* 'program s određenom primjenom' odnosno 'program pripojen glavnomu sustavu'.

Germanski odraz istoga indoeuropskog korijena **plek't-*, točnije njemačkoga *flechten* 'plesti', krije se u neočekivanim posuđenicama. Smatra se da je njemačka riječ *Flasche*

¹ Ovaj je rad nastao u okviru projekta *Etimološki rječnik – 3. faza* (EtRje3), koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Za iznesene stavove i mišljenja odgovorna je samo autorica te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

‘boca’ (< starovisokonjemački *flasca*) izvedena od istoga korijena kao i glagol *flechten*, tj. da je izvorno značila ‘opletena boca’. Iz njemačkoga *Flasche* u hrvatski je posuđena regionalna riječ *flaša* te standardna riječ *flaširanje*. Iz istoga germanskog izvora potječe i talijanska riječ *fiasco* (izvorno ‘opletena staklena boca’), koja je postala internacionalizam *fijasko* ‘neuspjeh, propast’ (usp. i engleski *fiasco*, njemački *Fiasko*, francuski *fiasco*). Kako je došlo do razvoja značenja ‘boca’ > ‘neuspjeh’, nije sa sigurnošću utvrđeno. Jedno tumačenje kaže da se s ‘praznom bocom’ izjednačavala ‘prazna glava’ (slično kao u njemačkom *Flasche* ‘boca’ > ‘budala, tikvan; gubitnik, šeprtlja’), dok drugo tumačenje podrijetlo značenja ‘neuspjeh’ povezuje sa žargonom mletačkih staklopuhača: ako bi pogriješili pri izradi skupocjenoga stakla, od propaloga materijala napravili bi običnu, jeftinu bocu – *fiasco*.

Kad vam *brzoplete replike* prouzročuju *komplikacije*, možda ćete bez daljnjega *zapetljavanja* i uz pomoć neke moderne *aplikacije* moći *rasplesti* taj *koloplet*, okrenuti *splet* okolnosti na svoju stranu i – umjesto *spletkarenja* i *fijaska* – jednostavno otvoriti *flašu*.

Preplatite se na trinaesto godište *Hrvatskoga jezika!*

Preplatiti se možete putem e-adrese hrjezik@ihjj.hr ili mrežnih stranica knjige.ihjj.hr. Svi pretplatnici postaju članovi Kluba pretplatnika časopisa *Hrvatski jezik* te ostvaruju pravo na 40 % popusta na sva institutska izdanja.